

Підсумовуючи викладене, слід дійти висновку, що тільки системний підхід до реформування оперативного-розшукового та кримінального процесуального законодавства забезпечить гармонійне поєднання норм відповідних законодавчих актів, що сприятиме удосконаленню державної діяльності із протидії злочинності та вирішенню завдань кримінального судочинства у масштабах усієї країни, а внесення змін до законодавства повинно відбуватися з урахуванням результатів наукових досліджень, проведених за цим напрямом, та за широкої участі представників зацікавлених відомств.

Список використаних джерел:

1. Скулиш Є. Д. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України / Є. Д. Скулиш // Вісник національної академії прокуратури України. – К.: 2012. – № 2. – С. 15–23
2. Кримінальний процесуальний кодекс України КПК України // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10, № 11–12, № 13. – Ст. 88.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК ФУНКЦІОНУВАННЯ «КОНВЕРТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ»

БІЛОУС Василь Васильович,
*к. ю. н., доцент, доцент кафедри
криміналістики Національного юридичного
університету ім. Я. Мудрого*

БІЛОУС Ольга Петрівна,
*здобувач Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАН України*

За визначенням в. о. Генерального прокурора України О. Махніцького, «протягом останніх років в Україні діяла кла-

сична мафіозна структура, за якої криміналітет міцно зрісся з владою. Ця так звана «Сім'я» – найближче оточення президента Януковича – була, по суті, організованою кримінальною організацією, спрутом, який простягнув свої щупальця у всі суспільні сфери: уряд, парламент, громадські організації, мас-медіа. Цей спрут викачував гроші з країни, привласнивши понад \$100 млрд. Ці гроші накопичувалися у величезних обсягах і спочатку використовувалися для збагачення окремих осіб і кланів, а під час подій на Майдані – на придушення акцій протесту, для виплат працівникам міліції, спецпідрозділів, «тітушкам». Найстрашніше, що сьогодні ці кошти витрачаються як на заохочення масових вбивств, так і на фінансування сепаратистських закатів, що відбуваються на сході України. У зв'язку з цим, сьогодні одним із головних завдань ГПУ є розслідування епізодів цих економічних злочинів, адже викриття фінансового підґрунтя сепаратизму призведе до згасання цього руху» [1, 2, 3].

За нашим переконанням, ключовою ланкою злочинного механізму утворення тіньових фондів для фінансування сепаратизму і тероризму в Україні є функціонування «конвертаційних центрів» [4]. Це підтверджується і висновком Служби безпеки України, відповідно до якого провокації, що мали місце в м. Одеса 2 травня 2014 р. та призвели до зіткнень і масових жертв серед людей (загинуло 46 осіб, за медичною допомогою звернулися майже 200, з яких 124 госпіталізовано, в т. ч. 25 – у тяжкому стані), сталися за зовнішнього втручання та були профінансовані через «конвертаційний центр» колишніми високопосадовцями уряду Януковича, які переховуються в сусідній державі [5, 6]. Тому невід'ємною складовою боротьби з тероризмом, як діяльності щодо запобігання, виявлення, припинення, мінімізації наслідків терористичної діяльності, в сучасних умовах повинні розглядатися широкомасштабні цілеспрямовані заходи з виявлення і ліквідації «конвертаційних центрів». Консолідація зусиль правоохоронних, контролюючих і судових органів у цьому напрямі сприятиме й поверненню до Державного бюджету України активів, протиправно привласнених колишніми можновладцями, та відбудові вітчизняної економіки. З огляду на фінансово-економічну кризу та особливості причин її виникнення в Україні актуальність цього важко переоцінити, адже обіг тіньових коштів, пов'язаних з урядом Януковича-Азарова, в цілому склав 400 млрд грн. [7].

«Конвертаційні центри» належать до числа економіко-кримінальних явищ. Специфіка боротьби з ними потребує врахування того, що одним із основних механізмів дії економічної злочинності є зловживання службовим становищем [8]. Підтвердженням цьому слугує той факт, що в рамках досудового розслідування у кримінальному провадженні за фактом зловживання владою та службовим становищем колишнім міністром доходів і зборів України О. Клименком та іншими службовими особами міністерства, а також ухилення від сплати податків в особливо великих розмірах (ч. 2 ст. 364, ч. 3 ст. 212 КК України), було встановлено, що О. Клименко, зловживаючи службовим становищем, за попередньою змовою з іншими посадовцями Міндоходів, організував в Одеській, Київській, Донецькій та Харківській областях так звані «програмні» підприємства, метою яких було надання послуг з розмитнення товарів на території України за значно заниженою митною вартістю. Крім того, протягом 2012–2013 рр. О. Клименко за попередньою змовою з посадовими особами міністерства та службовими особами суб'єктів господарської діяльності організував діяльність на території країни схеми ухилення від сплати податків підприємствами реального сектору економіки, принцип роботи якої полягав у наданні вказаним підприємствам можливості користуватися послугами «обготівкових» структур, які були підконтрольні О. Клименку, з метою мінімізації податкових зобов'язань та незаконного формування податкового кредиту з ПДВ. У результаті незаконної діяльності вказаних підприємств та самого О. Клименка бюджету України було завдано збитків на суму більш ніж 6 млрд грн. [9]. Загалом же в Україні часів президентства В. Януковича функціонувало понад 200 «майданчиків з обналу», через які проходило близько 200 млрд грн. на рік, внаслідок чого бюджет щороку недоотримував 20 млрд грн. [10]. Щорічні втрати держави від злочинної взаємодії легального бізнесу з «майданчиками», що надавало можливість не сплачувати державі ПДВ і податок на прибуток з одночасним незаконним переведенням грошових коштів у готівку, оцінюються у 100 млрд грн. [11]. Причетні до цих кримінальних правопорушень особи, часто продовжуючи злочинну діяльність, переходять від органів досудового розслідування та/або суду (в основному за межами України), вживають заходів

до знищення, спотворення або приховування речей і документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, чинять спроби незаконного впливу на свідків та інших осіб, перешкоджають кримінальному провадженню іншим чином.

Відтак, на шляху до розв'язання проблеми повернення до України бюджетних коштів, привласнених колишніми посадовцями, замішаними у різних схемах відмивання злочинних доходів і виведення їх за кордон, виникли істотні труднощі, оскільки «існує певний вакуум інформації щодо високопосадовців-корупціонерів, оголошених у розшук. У багатьох випадках працівникам МВС та СБУ доводиться починати з нуля» [12]. Цим зумовлено беззастережно позитивне сприйняття нами готовності прогресивної світової спільноти надати Україні всебічну допомогу. Особливо того факту, що учасниками Міжнародного українського форуму з питань повернення активів «The international Ukraine Forum on Asset Recovery (UFAR)», який за підтримки урядів Великобританії та США відбувся у м. Лондоні 29–30 квітня 2014 р., було досягнуто домовленостей про вжиття додаткових заходів, спрямованих на встановлення та повернення державних активів, які були вкрадені та виведені за межі України режимом В. Януковича. Зокрема, з представниками Інтерполу було обговорено аспекти та технічні можливості створення бази даних, в якій буде зібрана інформація щодо вкрадених коштів та схем, за допомогою яких вони виводилися за кордон. Також цей інформаційний ресурс міститиме дані про осіб, причетних до виведення активів, офшорні та інші компанії, задіяних у відповідних схемах [13], фінансові та консалтингові установи, що сприяли розробці та реалізації злочинних схем. На думку експертів, ця інформація дозволить правоохоронним органам різних країн підвищити оперативність взаємодії у процесі встановлення та повернення народу України вкрадених у нього активів. За пропозицією Міжнародної правоохоронної організації, адміністрування бази даних здійснюватиметься Інтерполом, який має для виконання такої функції усі необхідні технічні та кадрові можливості. Наповнювати бази будуть відповідні компетентні органи всіх країн, що об'єднали зусилля для повернення нашої державі її активів за допомогою своїх національних представництв Інтерполу [14].

З метою виявлення ознак функціонування «конвертаційних центрів» і встановлення типових закономірностей їх злочинної діяльності, визначення процесуальних джерел доказів і встановлення місця знаходження носіїв доказової інформації, а також наповнення вищезгаданої бази відповідними даними вважаємо за доцільно запропонувати створення на основі сучасної комп'ютерної техніки і програмного забезпечення інформаційно-аналітичної системи комплексного аналізу великих обсягів (а) актуально, (б) умовно і (в) потенційно криміналістично значущої інформації [15], що міститься в: 1) інформаційних ресурсах локальних відомчих інформаційно-аналітичних систем (Моніторингового центру Міндоходів, Держфінмоніторингу тощо); 2) криміналістичних обліках; 3) повідомленнях засобів масової інформації, дослідженнях журналістів-розслідувачів і громадських активістів («YanukovychLeaks», «Канцелярська сотня» тощо); 4) Єдиних та Державних реєстрах (зокрема, Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців і Єдиному державному реєстрі судових рішень); 5) корпоративних електронних банках даних; 6) соціальних Інтернет-мережах та інших Інтернет-ресурсах.

Наприклад, здійснення аналізу інформації, зафіксованої у розрізних первинних документах, що були виявлені журналістами у резиденції «Межигір'я» і оприлюднені на Інтернет-порталі «YanukovychLeaks», у поєднанні з контент-моніторингом (змістовним аналізом інформаційних потоків з метою отримання необхідних якісних і кількісних показників) відомостей Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців і Єдиного державного реєстру судових рішень дозволило нам встановити: 1) наявність цілісної системи перехресних взаємозв'язків між різними юридичними і фізичними особами, внаслідок чого виявити об'єднану в стійкий технологічний ланцюг мережу суб'єктів підприємницької діяльності з ознаками фіктивності, які входили до структури «конвертаційного центру», через який під формальним приводом оплати фіктивних правочинів про надання різних псевдоаналітичних послуг за нетривалий проміжок часу із залученням певних банківських установ було незаконно переведено у готівку понад 1 млрд грн. [16]; 2) закономірності злочинної діяльності зі створення, функціонування і припинення діяльності фіктивних під

приємств; 3) коло суб'єктів господарювання – користувачів злочинних послуг «конвертаційного центру»; 4) коло фізичних осіб з числа нотаріусів, юристів, арбітражних керуючих, суддів, державних виконавців тощо, причетних до створення, функціонування чи припинення діяльності фіктивних підприємств, які продовжують свою професійну діяльність і чий показання можуть слугувати процесуальними джерелами важливих доказів у кримінальних провадженнях щодо зловживань колишніх посадовців та повернення в Україну привласнених ними коштів.

Використання географічної інформаційної системи «Яндекс.Карти.» (<http://maps.yandex.ru/>) дозволило нам дистанційно дослідити відповідні просторові характеристики і перевірити потенційну можливість реального здійснення господарської діяльності за офіційними місцями масової реєстрації фіктивних підприємств. А застосування комплексу інших геоінформаційних технологій дозволило обробити просторово-розподілені дані та запропонувати візуалізацію схем товарно-грошових потоків і зв'язків співучасників у вигляді інтерактивних карт, картодіаграм, тривимірних і анімізованих зображень з метою підвищення якості організації і планування розслідування злочинів.

Список використаних джерел:

1. Махніцький у Лондоні: крадені Януковичем мільярди ідуть на сепаратистів // Deutsche Welle. – 2014, 30 квітня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.de/a-17604679?maca=ukr-rss-ukrnet-ukr-all-3816-xml>
2. Олег Махніцький: Тільки до Росії втікачами-високопосадовцями вивезено мінімум 32 млрд. дол. готівкою // Генеральна прокуратура України. – 2014, 28 квітня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/actual.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=137719
3. В. о. Генпрокурора Олег Махніцький: В Україні діяла класична мафіозна структура // Deutsche Welle. – 2014, 11 квітня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.de/a-17559914>
4. Білоус О. П. Криміналістичні аспекти боротьби з «конвертаційними центрами» у світлі запобігання та протидії фінансуванню тероризму [Текст] / О. П. Білоус // Проблеми взаємодії суспільства та держави у сучасному правовому просторі: 36. матер.

- Міжнар. юрид. наук.-практич. Інтернет-конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 27 лютого 2014 року. Тези наукових доповідей. – К., – 2014. – С. 176–182
5. Заява МЗС України про події в Одесі [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2014, 3 травня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247264730
  6. Щодо провокацій, які відбулися 2 травня в м. Одеса // Служба Безпеки України. – 2014, 3 травня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=124752&cat_id=39574
  7. Генпрокуратура оцінила схеми режиму Януковича в 400 млрд. грн. // Ліга. Фінанси. – 2014, 24 квітня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finance.liga.net/personal/2014/4/24/news/38350.htm>
  8. Кравчук С. Й. Економічна злочинність в Україні. Курс лекцій: навч. посіб. [Текст] / С. Й. Кравчук. – К.: «Кондор», 2009. – С. 150–162
  9. Через зловживання владою экс-міністром О. Клименком Держбюджету України завдано понад 6 млрд грн збитків // Генеральна прокуратура України. – 2014, 30 квітня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=137884
  10. Кресло за 70 тисяч євро и железная комната для переговоров, – журналистам показали кабинет экс-главы Минсдоха ФОТОрепортаж // Цензор. Нет. 2014, 28 березня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://censor.net.ua/video_news/278288/
  11. Мостова Ю. Ліс за деревами / Ю. Мостова // Зеркало недели, 2014, 28 лютого. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/internal/lis-za-derevami-_html
  12. Процес повернення викрадених коштів в Україну буде тривалим, але його можна прискорити – Генеральна прокуратура України // Прес-служба Генеральної прокуратури України. – 2014, 13 березня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=135411
  13. Білоус О. П. «Конвертаційні центри» у схемах злочинного збагачення корумпованої політичної еліти [Текст] / О. П. Білоус // Правове життя сучасної України: матер. між нар. наук.-практич. конференції, присвяченої ювілею академіка С. В. Ківалова (16–17 травня 2014 р. м. Одеса): у 2 т. Т. 1. – О.: Юридична література, 2014. – С. 782–784

14. Міністерство доходів і зборів України ініціювало створення бази даних вкрадених державних активів // Прес-служба Міністерства доходів і зборів України. – 2014, 30 квітня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/media-tsentr/novini/145346.html>
15. Ялышев С. А. Общие положения теории криминалистической регистрации [Текст] / С. А. Ялышев // Вестник криминалистики. – 2002. – Вып. 1 (3). – С. 37–44.
16. Ніколов Ю. «Межигіря» як пральня мільярдів / Ю. Ніколов // Наші Гроші. – 2014, 21 березня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nashigroshi.org/2014/03/21/mezhyhiryayak-pralnya-milyardiv/>

ПРОБЛЕМИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАСТОСУВАННЯ АМНІСТІЇ В УКРАЇНІ» № 792-VII

КОРШУН Олександр Тарасович,
*студент Національного юридичного
університету ім. Я. Мудрого*

Амністія, як важливий інститут кримінального права, безперечно, має гуманістичний характер, однак дуже часто несе й практичні цілі: може слугувати засобом звільнення переповнених місць відбування покарання чи сприяти досягненню певних політичних цілей. Саме таким чином, на тлі останніх подій в Україні, Закон № 792-VII «Про внесення змін до Закону України «Про застосування амністії в Україні» щодо повної реабілітації політичних в'язнів» мав стати засобом забезпечення стабілізації політичної ситуації та миру в державі, але виявився недосконалим та таким, що суперечить чинному законодавству.

Аналізуючи недоліки, одразу варто зазначити, що у назві Закону № 792-VII йдеться про реабілітацію політичних в'язнів. Однак, по-перше, сучасне законодавство не має формального визначення даного терміну; по-друге, не закріплена й процедура та уповноважені особи, що можуть вирішувати питання про визнання тієї чи іншої особи політичним в'язнем. Тим паче зако-